

Remissvar

Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

Saco har tagit del av ”Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll” (SOU 2024:80) och vill härmed lämna ett yttrande. Saco fokuserar i detta remissvar på kapitel 4 om utökat informationsutbyte mellan myndigheter och svarar inte på andra migrationspolitiska frågor i utredningen.

Vårt yttrande baseras även på våra medlemsförbunds synpunkter och beaktar såväl rättsliga som yrkesetiska aspekter samt påverkan på arbetsförhållanden och samhällets tillit till offentliga institutioner.

Övergripande utgångspunkter för yttrandet

Saco (Sveriges Akademikers Centralorganisation) samlar akademiker genom 21 förbund med nära en miljon medlemmar. Saco är partipolitiskt obunden och genom vårt arbete vill verka för att tillgodose goda arbetsvillkor och trygghetssystem för Sveriges akademiker.

Sacos värdegrund innebär att vi står upp för demokrati och människors lika värde, individens förmåga och kollektivets styrka. Vi ser akademisk utbildning och forskning som avgörande för tillväxt och välfärd. Med nyfikenhet, kunskap och kreativitet bidrar vi till samhällsutvecklingen.

Sacos samlade bedömning av förslagen i kapitel 4

Saco har sedan frågan aktualiserades om ett utökat informationsutbyte mellan myndigheter varit tydlig med att vi motsätter oss ett omfattande initiativ av denna karaktär. Därför ser vi inledningsvis det som positivt att utredningen begränsat förslaget till de sex utlämnande myndigheterna Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kriminalvården, Skatteverket Kronofogdemyndigheten och Pensionsmyndigheten.

Saco ställer sig också positiv till att utredningen har förtydligat att inte inkludera vård, skola och socialtjänst som uppgiftsutlämnare. Som flera av Sacos förbund påpekar, är det dock en hel del av förbundens medlemmar i dessa professioner som även finns på de aktuella statliga myndigheterna. Om

Laila Abdallah
Utredare
+46 8 613 48 52
laila.abdallah@saco.s

Saco
Box 2206
103 15 Stockholm
Tel växel: 08-613 48 00
E-post: kansli@saco.s

de ska omfattas av undantaget har inte utredningen klarlagt. Saco ser också farhågor med utredningens förslag som kan kopplas till tillit, arbetsmiljö och yrkesetiska frågor.

Saco *avstyrker* samtliga förslag i kapitel 4 som handlar om ett utökat informationsutbyte mellan de sex myndigheterna och Polismyndigheten, Säpo samt Migrationsverket. Förslagen medför vissa risker för rättssäkerhet, den personliga integriteten och diskriminering samt ökad misstro mellan individ och myndighet. Dessutom kan det leda till en ökad etisk stress och arbetsmiljöproblem för anställda på de sex berörda myndigheterna, vilket får en negativ påverkan på kärnuppdragen. Vidare saknar utredningen en tillfredsställande proportionalitetsbedömning i relation till effektiviteten av förslaget.

Sacos medlemsförbund har dock gjort något olika bedömningar av vissa detaljer i utredningens förslag. Akavia ser att utredningen gjort en rimlig avvägning genom att begränsa uppgiftsskyldigheten till sex myndigheter, men efterfrågar tydligare riktlinjer för att säkerställa rättssäkerhet och att myndigheterna har fungerande rutiner. Akavia är dessutom positiva till att utredningens föreslagna utökade informationsutbyte regleras i lag och inte förordning, eftersom det ökar förutsägbarheten och minskar ett eventuellt utvidgat tillämpningsområde. Flera andra förbund avstyrker dock förslaget i sin helhet, då det enligt dem riskerar att underminera tilliten till myndigheter och skapa allvarliga yrkesetiska dilemman samt en försämrad arbetsmiljö.

Huvudargument för avstyrkande

Efter genomgång av förslaget om ett utökat informationsutbyte i kapitel 4 tillsammans med förbundens samlade bedömningar vill Saco lyfta följande huvudargument för ett avstyrkande:

1. Tillit som grundpelare i samhällskontraktet och mänskliga rättigheter

Ett välfungerande samhälle bygger på förtroendet mellan medborgare och offentliga institutioner. Statliga tjänstemän förväntas agera med opartiskhet, rättssäkerhet och respekt för individens integritet.

Akademikerförbundet SSR, DIK, Sveriges Arbetsterapeuter och Sveriges Psykologförbund lyfter att de föreslagna bestämmelserna skadar detta

förtroende genom att förvandla myndigheter från serviceinriktade instanser till verktyg för informationsutlämnande.

Om individer upplever ett misstroende gentemot myndigheterna eller att kontakt med dem kan leda till negativa konsekvenser drar de sig från att söka stöd, vård eller myndighetsservice. Detta är särskilt problematiskt för utsatta grupper som har rätt att söka vård eller tillhandahållas utbildning oavsett medborglig status. Saco anser att detta i förlängningen riskerar att bryta den generella tilliten mellan individer och offentliga institutioner i samhället.

Saco vill även påtala betydelsen av att den föreslagna lagstiftningen inte får bryta mot internationella konventioner, såsom FN:s konvention om mänskliga rättigheter och barnkonventionen som är svensk lag, och betona att det inte får hota grundläggande demokratiska principer och mänskliga rättigheter.

2. Problematiken med sidoinformation, godtyckliga bedömningar och rättssäkerheten

Ett särskilt allvarligt problem i förslaget är hanteringen av sidoinformation – uppgifter som en tjänsteman får kännedom om utanför den direkta myndighetsutövningen. Saco anser att utredningens förslag vad gäller att lämna uppgifter på eget initiativ lämnar utrymme för godtyckliga bedömningar och riskerar därmed en rättsosäkerhet. Flera av Sacoförbunden menar att uppgiftsskyldigheten är vagt formulerad och öppnar för subjektiva tolkningar.

DIK, Sveriges Lärare och Akademikerförbundet SSR varnar för att förslaget innebär att tjänstemän måste rapportera information som de kan ha fått vid möten, samtal och inspektioner, eller för lärare i undervisning inom Kriminalvården, som inte är direkt kopplade till en individs vistelserätt. De påpekar att uppgiftsskyldigheten inträder när en tjänsteman eller lärare har "anledning att anta" att en individ saknar rätt att vistas i landet. Denna formulering saknar rättslig precision och riskerar att leda till godtyckliga beslut.

Även om utredningen menar att uppgiftsskyldigheten bara ska gälla personer utan rätt att vistas i Sverige, så kan det i praktiken innebära att tjänstemän behöver fatta beslut om att lämna ut uppgifter utifrån begränsad eller osäker information. Detta kan medföra att många uppgifter om personer som har rätt att vistas i Sverige också skickas vidare. Akavia framhåller här vikten av att

myndigheterna har tydliga och enhetliga riktlinjer, så att tjänstemän vet hur de ska agera och för att undvika rättsosäkerhet.

Saco vill betona att myndigheterna i sina interna arbetsordningar måste vara mycket tydliga över hur uppgiftsskyldigheten ska gå till. Ansvaret bör inte ligga på den enskilde tjänstemannen. Risk för tjänstefel kan annars bli överhängande. Även om inga sanktioner föreslås i denna utredning, så ser Saco risk för en koppling till det arbete som pågår med en skärpning av tjänstemannaansvaret. Mot bakgrund av utredningen om åtgärder för att minska offentliganställdas utsatthet (SOU 2024:1) är det också viktigt att förslaget inte ökar en potentiell hotbild mot enskilda tjänstemän.

En översyn av hanteringen av sidoinformation behövs för att undvika en otydlig och rättsosäker tillämpning. Tydliga riktlinjer bör tas fram för att säkerställa rättssäkerheten och förhindra godtyckliga bedömningar vid informationsutbyte mellan myndigheter. Det skulle också behövas olika utbildningsinsatser hos de berörda myndigheterna om hantering av känslig information och respekt för individens rättigheter.

3. Proportionalitet i relation till effektivitet

Saco anser att om de sex myndigheterna åläggs med nya uppgifter ska detta vara proportionerligt och nå en tydlig effektivitet i relation till förslagets syfte både när det gäller arbetsbördan med det utökade ansvaret hos dessa myndigheter och avsikten med att få bukt med "skuggsamhället".

Uppgifter om individers vistelserätt är ofta komplexa och svårbedömda av andra myndigheter än de som redan hanterar migrationsfrågor. Risker är därför stora att stora mängder irrelevanta eller felaktiga uppgifter överförs till verkställande myndigheter, vilket snarare skapar en administrativ belastning än en förbättrad effektivitet. SRAT och Sveriges läkarförbund understryker att uppgiftsskyldigheten kan skapa en administrativ börda som drar resurser från myndigheternas kärnuppdrag.

Saco menar att utredningen inte tillräckligt analyserat om informationsutbytet faktiskt kommer att leda till en effektivare återvändandeverksamhet. Det är olyckligt att utredningen inte har fått friare händer att utreda vilka åtgärder som skulle vara mer effektiva för att få bukt med skuggsamhället.

4. Arbetsmiljöproblem och yrkesetisk stress

Saco som facklig organisation värnar om våra medlemmars arbetsmiljö och arbetsvillkor för våra yrkesgrupper. Vi ser risker med att uppgiftsskyldigheten för de anställda på de sex myndigheterna kommer ha en negativ inverkan på arbetsmiljön.

Sacoförbundens professioner har väl utvecklade yrkesetiska regler. Dessa kan se olika ut beroende på yrkesgrupp, men för samtliga är respekten för individens rättigheter och värdighet samt yrkesmässig integritet viktiga omständigheter. I förbundens remissvar påtalas faran med att deras medlemmar kan hamna i svåra etiska dilemman, särskilt de som arbetar med individer i utsatta situationer, vilket leder till en yrkesetisk stress.

Ur ett arbetsmarknadspolitiskt perspektiv kan personalbristen inom vissa yrkesgrupper förvärras om förslagen genomförs.

Sacos slutsatser

Av ovanstående skäl avstyrker Saco förslagen i kapitel 4. Genomför regeringen utredningens förslag rekommenderar Saco att en grundlig konsekvensanalys av förslagens effekter i förhållande till proportionaliteten.

Slutligen vill Saco instämma med Sveriges läkarförbund att det är svårt att överblicka alla de utredningar och lagstiftningsinitiativ som syftar till att underlätta informationsutbytet mellan olika samhällsinstanser. Det behöver nog övervägas vilken inverkan det får på skyddet av individers integritet och tilliten i samhället i stort. En översikt av den samlade effekten av alla dessa förslag vore således välkommet.

Övrigt

Remissyttrandena från Akademikerförbundet SSR, Akavia, DIK, SRAT, Sveriges Arbetsterapeuter, Sveriges läkarförbund, Sveriges Lärare och Sveriges Psykologförbund biläggs. Sveriges Lärare har även skickat in separat.

Saco, som ovan

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Laila Abdallah
Utredare